

Шевченко А. С.,

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

РЕКОНСТРУКЦІЯ КОНЦЕПТУ *JUSTICIA* / СПРАВЕДЛИВІСТЬ У МЕЖАХ ПОСЕСИВНОГО ФРЕЙМУ (на матеріалі іспаномовного тексту Біблії)

*У статті здійснено інтерпретацію концепту через призму відношень посесивності. Когнітивний підхід дозволив змодельовати концепт *JUSTICIA* / СПРАВЕДЛИВІСТЬ на матеріалі віршів Старого та Нового Заповітів іспаномовного тексту Біблії за допомогою концептуальної мережі базисних фреймів.*

Ключові слова: когнітивний підхід, концепт, категорія посесивності, посесивний фрейм.

*В статті осуцествлена інтерпретація концепта сквозь призму отношеий посесивности. Когнитивный подход позволил смоделировать концепт *JUSTICIA* / СПРАВЕДЛИВОСТЬ на материале стихов Ветхого и Нового Заветов испаноязычного текста Библии при помощи концептуальной сети базисных фреймов.*

Ключевые слова: когнитивный подход, концепт, категория посесивности, посесивный фрейм.

*The interpretation of the concept in the light of possessive relations is realized in the article. The cognitive approach allowed modeling of the concept *JUSTICIA* / JUSTICE based on the Old and New Testament verses of the Spanish Bible text by means of the conceptual network of the basic frames.*

Key words: cognitive approach, concept, possessive category, possessive frame.

У сучасній лінгвістиці когнітивний підхід до дослідження мови дає можливість на основі єдиної концептуальної бази ефективно об'єднувати як власне лінгвістичні, так і екстралінгвістичні (фонові) знання про світ, а також різноманітні комунікативні фактори. Даний підхід дозволяє інакше тлумачити велику кількість мовних явищ, зокрема категорії, які починають розглядатися як відображення у мові різних шарів людського досвіду.

Актуальність статті зумовлена дискусійним характером теорій моделювання структури концептів і полягає в необхідності комплексного аналізу та реконструкції біблійного концепту.

Метою дослідження є реконструкція концепту *JUSTICIA* / СПРАВЕДЛИВІСТЬ в іспаномовній Біблії за допомогою інструментарію концептуальної мережі базисних фреймів.

Завданням статті є визначення способів представлення посесивних зв'язків біблійного концепту *JUSTICIA* / СПРАВЕДЛИВІСТЬ та інтерпретація його мовних репрезентацій.

Об'єктом дослідження є посесивні конструкції концепту *JUSTICIA* / СПРАВЕДЛИВІСТЬ, вербалізованого у віршах книг Старого та Нового Заповітів іспаномовної Біблії версії Reina-Valera 1960 року.

Укладачі збірника "Мова і наука кінця 20 століття" (Кубрякова та ін.) вживають термін "концепт" як приклад зміненої наукової парадигми, як один із центральних об'єктів епістемології сучасної лінгвістики. Відтак, термін "концепт" у сучасному мовознавстві використовується для позначення мисленевого образу, названого тією чи іншою лексичною одиницею. У відповідності з одним із існуючих на сьогодні критеріїв [5, с. 85] концепт є "концептом" з огляду на те, що він не має однослівних еквівалентів при перекладі на інші мови і не відповідає змісту своєї похідної основи concept(um/us) [2, с. 5].

Концепт – це умовна одиниця, яка пов'язує мислення та мовлення, більш абстрактна і об'ємна, ніж слово. Концепт нематеріальний, його матеріалізація, мовне вираження реалізується за допомогою слова. Однак, ментальні об'єкти, до яких відправляє ім'я "концепт", не володіють спільною специфічною родовою ознакою (належність до області ідеального – це властивість значення і смисла, ідеї та думки, поняття й уявлення, образа та гештальта тощо) і знаходяться вірогідніше у відношеннях "сімейної схожості", яка подібна відношенням номінантів імені "гра", де "ми спостерігаємо складну мережу подібностей, які переплітаються та перетинаються" [1, с. 11]. Концепт у когнітології – базова аксіоматична категорія, яка не визначається та приймається інтуїтивно, гіперонім поняття, уявлення, схеми, фрейма, сценарія, гештальта та ін. (Бабушкін, Попова, Стернін).

У Біблії, яка є джерелом морально-етичних принципів та настанов людства, ми знаходимо, що концепт *JUSTICIA* / СПРАВЕДЛИВІСТЬ виступає складним конструктом, який потребує тлумачення на семантичному та структурному рівнях. На семантичному рівні у межах поняттєвого компонента згаданий концепт знаходить відображення у 20 дефініціях, серед яких найбільш частотними є Божа справедливість (найвищого гатунку) та людська справедливість (відповідно 74 та 68 із 348 проаналізованих біблійних віршів). Основним значенням *justicia*, представленим у етимологічному, тлумачних словниках та словниках синонімів й антонімів, є "справедливість" [7; 12] або "моральний принцип, який спонукає давати кожному те, що йому належить" [8; 9; 11], що також знаходить своє відображення у іспаномовній Біблії.

Як універсальне явище у мові посесивність є семантичною категорією, що інтерпретує широкий спектр відношень володіння і належності. Поле посесивності охоплює систему взаємодіючих засобів мови, що виражають варіанти присвійних відношень [6, с. 99]. Посесивність відображає відношення між двома об'єктами (конкретними предметами або абстрактними сутностями), які можуть виступати предметом володіння у вузькому юридичному сенсі [13, с. 10-16], або у широкому сенсі, коли суб'єкт і об'єкт становлять єдине фізичне та/або функціональне ціле [3, с. 44]. Р. Ленекер, представник школи когнітивної граматики, перелічує відношення такого типу, які реалізуються між сутностями володаря і власності та прийнятні для кодування за допомогою власне посесивних конструкцій [14, с. 56-57]. З-поміж великої кількості випадків Р. Ленекер надає релевантності трьом наступним: власність, родинні зв'язки та частина цілого. Г. Дос Сантос Ваамонде у своїх дослідженнях акцентує увагу на відношення частина-ціле, які "не є єдиним закритим поняттям, оскільки іс-

нують різні типи реляцій частина-ціле”. Останні інтерпретуються за допомогою градаційної шкали, яка пропонує більшу чи меншу прототипність залежно від семантичних ознак, властивих цілому і частині...та від ступеня сутнісного зв’язку між ними” [10, с. 1698].

Погоджуючись, що механізм утворення різноманітних посесивних значень є когнітивним, ми обрали для аналізу даних концептуальну мережу базисних фреймів, запропоновану С.А. Жаботинською. Вчена стверджує, що “упорядкування значень мовних одиниць відбувається на підставі схемних концептуальних мереж, утворених пропозиціями базисних фреймів – предметного, акціонального, посесивного, таксономічного та компаративного” [4, с. 180]. При цьому фрейми розуміються в широкому сенсі, як структури представлення знань, або “ідеалізовані когнітивні моделі” (Idealized Cognitive Models) (Lakoff). Зазначені фрейми названі “базисними”, оскільки вони відображають первісні, найбільш узагальнені принципи категоризації та організації інформації, вираженої за допомогою мови. Ця інформація, що віддзеркалюється у свідомості людини, стосується предметів світу, їх властивостей та взаємовідношень. Поняття ПРЕДМЕТ є центральним для концептуальної мережі.

Реконструювання концепту *JUSTICIA / СПРАВЕДЛИВІСТЬ* ми здійснюємо за допомогою пропозицій посесивного фрейму, який демонструє зв’язок ЩОСЬ-володар *має* ЩОСЬ-приналежне і розгалужується у три основних субфрейми: (а) ЩОСЬ-ціле *має* ЩОСЬ-частину”; (б) ЩОСЬ-контейнер *має* ЩОСЬ-вміст; (в) ЩОСЬ-власник *має* ЩОСЬ-власність.

Концепт *JUSTICIA / СПРАВЕДЛИВІСТЬ* у представленому дослідженні ми розглядаємо на прикладі біблійних віршів, де його репрезентом виступає концептуальна ознака *la justicia de Dios / Божя справедливість*, яка реалізується у наступних субфреймах посесивного фрейму: 1) власник *має* власність / власність власника, 2) контейнер *має* вміст / вміст контейнера, 3) ціле *має* частину / частина цілого. Найчастотнішим є сполучення присвійних займенників *mi, tu* або *su* та іменника *justicia* (41 вірш із 48). *Mi justicia* (Моя справедливість) представлена у висловлюваннях Бога до людини, *Tu justicia* (Твоя справедливість) – у висловлюваннях людини до Бога, *Su justicia* (Його справедливість) – у висловлюваннях людини до людини. Тип відношень – власність власника. Наприклад: 1. Así dijo Jehová: Guardad derecho, y haced justicia; porque cercana está mi salvación para venir, y mi justicia para manifestarse (Is. 56:1) [15].

mi justicia (моя правда) – я маю правду

власник *має* власність – власність власника

2. *Tu justicia* es justicia eterna, Y tu ley la verdad. (Salmo 119:142)

Tu justicia – Твоя правда

власник *має* власність – власність власника

3. La ira de Jehová soportaré, porque pequé contra él, hasta que juzgue mi causa y haga mi justicia; él me sacará a luz; verá su justicia. (Міқ. 7:9)

Su justicia – Його справедливість

власник *має* власність – власність власника

Відношення *la justicia de Dios* (справедливість Бога) (у 8 віршах із 48) може тлумачитися у межах двох субфреймів (власник *має* власність – власність власника та контейнер *має* вміст – вміст контейнера). Останній є водночас трансформуючою пропозицією предметного фрейму ЩОСЬ *є* ТАКЕ (якість). Наприклад: Porque ignorando *la justicia de Dios*, y procurando establecer la suya propia, no se han sujetado a *la justicia de Dios*; (Rom. 10:3).

А) *la justicia de Dios* – праведність Бога

Бог *має* праведність – власник *має* власність – власність власника

Б) *la justicia de Dios* – праведність Божя

Бог *є* праведний – вміст (якість) контейнера (особи)

Також у біблійних віршах зустрічаємо наступні засоби маніфестації Божої справедливості:

1) *el reino de Dios es justicia* (en el Espíritu Santo) – царство Боже *є* праведність (у Дусі Святій)

царство Боже *має* праведність – контейнер *має* вміст

2) *balanzas de justicia* – ваги справедливості

ваги *є* справедливими – контейнер (предмет) вмісту (якості)

3) *todo juicio de tu justicia* – кожен присуд правди Твоєї

правда *має* присуди – ціле *має* частину – частина цілого

4) *la diestra de mi justicia* – правиця правди Моєї

Моя правиця *робить* правду – контейнер (агенс) вмісту (фактитива)

У цьому випадку спостерігаємо трансформацію акціонального фрейму з аргументною роллю ЩОСЬ *робить* ЩОСЬ “агенс – каузатор” – фактитив (результат як каузований предмет)” у посесивний.

5) *tus actos de justicia* – Твої вчинки справедливості

а) Ти *вчиняєш* справедливість – контейнер (агенс) вмісту (фактитива)

б) Твої вчинки *є* справедливими – контейнер (предмет) вмісту (якості)

Типи відношень, які репрезентують концептуальну ознаку *la justicia de Dios / Божя справедливість* у межах посесивного фрейму, *є*: власність власника, контейнер *має* вміст, вміст (якість) контейнера (особи), контейнер (предмет) вмісту (якості), контейнер (агенс) вмісту (фактитив), частина цілого. У представлених біблійних прикладах *JUSTICIA / СПРАВЕДЛИВІСТЬ* у концептуальному вимірі *є* власністю, вмістом або цілим, що у перших двох випадках демонструє залежність від власника або контейнера *de Dios / Бога*, а в третьому (*tu justicia*) вже набуває здатності до розгалуження або розгортання змісту (*todo juicio de tu justicia*). Таким чином, застосування концептуальної мережі базисних фреймів (зокрема, посесивного та, частково,

предметного й акціонального) дало змогу продемонструвати основоположні поняттєві закономірності, які укорінені у мисленні людини як засоби для обробки та передачі інформації. Їхня взаємодія створює підстави для креативності мислення, що проявляється у креативності мови.

Перспективним є дослідження концепту *JUSTICIA / СПРАВЕДЛИВІСТЬ* у іспаномовній Біблії за допомогою предметного, акціонального, таксономічного та компаративного фреймів та його моделювання у межах концептуальної мережі.

Література:

1. Витгенштейн Л. *Философские работы* / Л. Витгенштейн. – М. : Гнозис, 1994. – Ч. 1, 612 с.
2. Воркачев С. Г. Концепт как “зонтиковый термин” / С. Г. Воркачев // *Язык, сознание, коммуникация*. Вып. 24. – М., 2003 – С. 5-12.
3. Головачева А. В. Категория посессивности в плане содержания / А. В. Головачева // *Категория посессивности в славянских и балканских языках*. – М. : Наука, 1989. – С. 44-111.
4. Жаботинська С. А. Посесивна конструкція і концептуальні трансформи / С. А. Жаботинська // *Мова. Людина. Світ: До 70-річчя проф. М. П. Кочергана. Зб. наукових статей* / Під ред. Тараненка О. О. – Київ : Вид. центр КНЛУ, 2006. – С. 178-192.
5. Нерознак В. П. От концепта к слову: к проблеме филологического концептуализма / В. П. Нерознак // *Вопросы филологии и методики преподавания иностранных языков*. – Омск, 1998. – С. 80-85.
6. Теория функциональной грамматики. Локативность. Бытийность. Посессивность. Обусловленность. – Санкт-Петербург : Наука, 1996. – 230 с.
7. DE – *Diccionario etimológico latino-español* / S. Segura Munguía. – Madrid : Ediciones generales Anaya, 1985. – 1122 p.
8. DEA – *Diccionario del español actual: en 2 vol. Vol. II* / M. Seco, O. Andrés, G. Ramos. – Madrid : Aguilar, 1999. – 4638 p.
9. DIOLE – *Diccionario ilustrado de la lengua española* / C. Gisbert. – Barcelona : Océano, 1997. – 1048 p.
10. Dos Santos Vaamonde G. Las relaciones posesivas y la estructura argumental de la cláusula / G. Dos Santos Vaamonde // *Actas del XXXV Simposio Internacional de la Sociedad Española de Lingüística* / Ed. por Villayandre Llamazares M. – León, 2006. – P.p. 1680-1701. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www3.unileon.es/dp/dfh/SEL/actas.htm>
11. DRAE – *Diccionario de la Real Academia Española* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://buscon.rae.es/draeI/html/cabecera.htm>.
12. DS – *Diccionario de Sinónimos* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.diccionariodesinonimos.es/>
13. Heine В. Possession. Cognitive Sources, Forces and Grammaticalization / В. Heine. – Cambridge Cambridge University Press, 1997. – 274 p.
14. Langacker R.W. Possession and Possessive Constructions // *Language anf the Cognitive Construal of the World* / Ed. by Taylor J.R, MacLaury. – Berlin : Mouton de Gruyter, 1995. – P.p. 51-79.

Джерела ілюстративного матеріалу:

15. Santa Biblia. Reina-Valera 1960 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://labibliaweb.com/?cat=122>